

РАЗМИСЛИ ВЪРХУ ПОЕТИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ НА СМИРНЕНСКИ „ЗИМНИ ВЕЧЕРИ“

Роден да бъде певец на „светлата радост“, **Смирненски** драматично съпреживява трагедиите на бедните жители от крайните софийски квартали и се превръща в изразител на човешкото страдание. В един от най-зрелите си поетически цикли „**Зимни вечери**“ лирическият му герой, като истински „син на града“, възкресява тъжните картини на зимните вечери в бедняшкото предградие **Ючбунар**, потънало в сивата мъгла - символ на безнадеждността. Цикълът се открива с една обща, печална панорама на града, който пустее като „черна гробница“ със смълчаните си сгради, които гледат зловещо „с жълти стъклени очи“.

Образът на града, темата за съпричастието към онеправданите и отхвърлените, както и социалните контрасти в обществото, са основните акценти в творчеството на **Христо Смирненски**. В произведенията му ясно се откроява особеният интерес на автора към социалната тематика. Поетът се отличава с ясно заявените си хуманни позиции, които го определят като защитник на бедните и онеправданите.

Подборът на заглавие на дадена литературна творба е съществен момент в процеса на нейното създаване. Заглавието изразява кратко и убедително оценката за това, което пише авторът. Едновременно с това заглавието има и обобщаващ характер, защото очертава типичното за ситуацията и героите художествено пресътворение в литературното произведение.

Не прави изключение в това отношение и заглавието „**Зимни вечери**“, което **Смирненски** поставя на своята творба. Още на паратекстово равнище поемата загатва за своите основни смислови значения. Словосъчетанието „зимни вечери“ носи усещането за песимизъм и безотказно внушава на читателя драматизма, облъхващ целия лирически цикъл. Зимата е последният сезон от годишните времена и символизира замирането на природата, смъртта – вледеняването, а вечерта се асоциира с края на човешкия живот. Това тъмно диaboлично начало е подчертано още в първия стих на поемата. Сравнението на града с „черна гробница“ подсказва отчаянието, пустотата и безизходицата, владеещи в това мрачно и потискащо пространство на „зимните вечери“ в крайните софийски квартали.

Поетът избира зимния сезон за показване живота на града, защото той е най-труден за бедните и онеправдани обитатели на крайните квартали. Така по-отчетливо се откроява контрастът с действителността. Зимният ден е най-къс, а нощта - най-мрачна и студена. Зимата навява чувства на безнадеждност с пустотата си и мъртвата природа („оскрежената топола - призрак сякаш“, „сивата мъгла“, „локвите“).

Лицата на зимата в поемата са контрастни, свързани със студа и мизерията. От едната страна стои мракът с неговото символно - метафорично значение („черна гробница“, „пуст и мрачен“, „тъмната“, „в море неп-рогледна тъма“, „сънната улица“, „мъглата гъс-та“, „черен мрак“, „мъглата жълтопепелява“, „ледно“, „бледосиня мъгла“, „мътни стъкла“, „в локвите стават на кал“), а от другата се очертава бледият, но не светъл, а вледеняващ силует на зимата („оскрежената топола“, „посребрени“,

„снегът“, „ледния дъх на нощта“, „бялата зима“, „неземни сребристи цветя“, „ехо в снега спускат се змийки от лед“, „белия сняг“, „прозореца в скреж“, „ледени цветя“, „цветята се топят безследно“, „снежинки“, „снежинки сребристи“, „бели и чисти“).

Цветовата гама в творбата е предимно тъмна, мрачна, потискаща („черна гробница“, „мътни стъкла“, „мръсна“, „мъглив силует“, „по тъмно“, „черни ковачи“, „черен праг“, „черно ложе“). Показано е и вариативното многообразие в художественото проявление на светлината („оскрежената тополя“, „посребрени“, „снегът“, „бисерни“, „бялата зима“, „сребристи цветя“, „пламък“, „копия златни“, „белия сняг“, „скреж“, „снежинки сребристи“, „кат кристал“, „бели и чисти“, „златни сълзи“, „синкави, жълти и алени“, „огнен отблясък“, „бледосиня мъгла“, „мътни стъкла“). Много отчетливо се усеща присъствието и на трагични цветове внушения като „черна гробница“, „с жълти стъклени очи“, „сивата мъгла“, „огнен сърп“, „стрехата опушена“, „злокобно сив“, „мъглата жълтопепелява“, „сивата мъгла“, „бледожълти петна“, „свещ до свещ“, „жълти скръстени ръце“, „свещите бледни“. Цветовите решения създават основната рамка, в която се вмества водещата тоналност на цикъла:

*Като черна гробница и тая вечер
пуст и мрачен е градът;
тъпо стъпките отекуват надалече
и в тъмната се топят.
А ближат снежинки сребристи,
прелитат, блестят кат кристал,
проронват се бели и чисти
и в локвите стават на кал.*

Първата част на цикъла, въпреки че има по-обобщен смислово-емоционален характер, успява да създаде усещането за неуютност, студенина, отчуждение, бедност и отчаяние: „Като черна гробница и тая вечер пуст и мрачен е градът...“. Тъмнина, мрак, пустота, обреченост - тези чувства са внушени чрез алитерацията на съгласната „р“ в тези строфи. Черният цвят, сравнението с гробница, образът на мъглата: „сивата мъгла“, „А в мъглата - през безплътните й мрежи“, засилват усещането за присъствие на злото, на нещастieto. Всичко сякаш е застинало, лишено от живот, носещо съзнание за обреченост, за призрачност и скръб: „оскрежената тополя-призрак сякаш“, „гълхнат сградите, зловещо гледа всяка“. Създава се вледеняващо усещане за враждебност и отхвърленост. В този свят на човешка нищета хората са принудени да живеят, като страдат.

Смразяващата действителност на „зимните вечери“ носи усещането за липса на какъвто и да било живот или човешко присъствие. Градът-гробница е сякаш обитаван единствено от безплътни призраци - сенки на изстрадалите и изнемогващи в мизерията човешки души. Незнайният път на младата луна е смислово продължен в следващите картини на общото за бедните обитатели страдание, достигащо до най-трагичните проявления на социалната неправда.

От общия план авторът преминава към детайлите, към описание на конкретните картини на мизерията и бедността, на нещастieto и страданието. Във втория поетичен фрагмент от цикъла „Зимни вечери“ Христо Смирненски умело съчетава обективното

изображение - живота на бедно семейство от крайните квартали, със субективното си отношение към нещастната съдба на бедните и онеправданите, на които съчувства. Поетът не скрива присъствието си. Глаголното време на лиричното действие е в първо лице, ед. ч.:

*Вървя край смълчаните хижи
в море непрогледна мъгла
и вечната бедност и грижа
ме гледат през мътни стъкла.*

Внушението за самотност и обреченост, за безизходица от мизерията, заложено още в заглавието на творбата, сега се затвърждава. „Бедност и грижа“ са постоянни характеристики на живота на хората, обитаващи „смълчаните хижи“. Мъглата, която е „непрогледна“, отразена в „мътни стъкла“, допълва мрачната картина на безнадеждността. Поетът представя поредната „безхлебна“ вечер на едно бедно семейство. Нищетата е заела трайно място в този дом. Гладът е чест гост на обитателите му. Бащата, главно действащо лице, присъства в художествената картина на „бедност и грижа“ чрез звуковото изразяване на болката: „пияни хрипливи слова“, „ругай“. Инверсията в стиха: „завърнал се вкъщи -безхлебен“, както и силната обособеност поставят лирическото ударение на фразата върху епитета „безхлебен“. По този начин Смирненски подчертава огромно-о несъответствие. Бащата, който е призван да осигурява прехраната на семейството си, лишава дома си от хляба. „Завесата мръсна, продрана“ е експресивен детайл, който разкрива потискащата атмосфера на мизерията, в която живее семейството. Нещастieto обяснява, но не оправдава грубостта на бащата. Трудното ежедневие поражда и тъжното човешко общуване. Поетически доказателства за това са заканите на бащата, плачът на майката, писъкът на децата. Мизерията и нещастieto са измъчили това семейство. Размаханите в закана ръце са безсмислен, но единствено възможен протест срещу социалната съдба. Разрушена е хармонията на човешкия свят, променен е традиционният символ на дома, присъстващ трайно в българската поезия. Не уют, благоденствие и сговор царят в дома, а мизерия, глад и тъга. Невинни жертви са майката, призвана да дарява живот, и децата, символ на живота. Но всички те са обречени да живеят в мизерия и скърби.

Следващата част представя работещите цигани. Тежкият неуморен труд носи идеята обречените на страдание да определят сами бъдещето си, да бъдат господари на живота си. Това е картина с много цветови символни нюанси в цялостния елегично звучащ тон на цикъла.

Но като опозиция на тази прокраднала се надежда идва четвъртата част. В нея основни детайли са мракът и мъглата: „мъглата гъста тегне“, „своя плащ злокобно сив“, „завесите от черен мрак“, „мъглата жълто-пепелява“, „души мъглата“. Тези образи още повече засилват усещането за отхвърленост и безнадеждност. Сякаш изплували от призрачността на мъглата, „слепия старик“ и детето са като обобщен образ на жертвите, на пленниците на „орис вечна, зла“.

Петата част на цикъла „Зимни вечери“ е елемент от мозайката, представяща света на човешката мизерия. Трагизмът в тази картина се постига чрез трепетното желание за щастие, което е невъзможно за ограбените от социалната съдба. Сковаващата ги

ограниченост непрекъснато им напомня, че са родени за страдание и единственото, което им остава в живота, е смъртта. Плачът на жената, запалените свещи са белег на тази смърт.

И шестият поетичен фрагмент представя конкретните жертви на мизерията:

*Сред стаята ковчег положен,
а в ковчеза - моминско лице...*

Картината е като естествен завършек на страданието, пред което обикновеният човек е безсилен, а смъртта е скръбният венец на един преминал в скърби човешки живот. Сякаш е загубена връзката с **Бога**.

Последната, седма част на цикъла се връща към художествената обобщеност, която носи началната картина. Отново виждаме характерните за целия цикъл образи: „бледосиня мъгла”, „мътни стъкла”, „смълчаните хижи”, които създават усещането за отхвърленост и враждебност. Особено тъжно е посланието на тази финална част. В образа на разтапящите се в калта бели снежинки „проронват се бели и чисти / и в локвите стават на кал”, виждаме обречените съдби на тези деца, жертви на социалната несправедливост в едно общество, зле устроено и лишено от човечност.

Цикълът „**Зимни вечери**” е художествен синтез на поетични търсения и лирични послания в творчеството на **Христо Смирненски**. Поетът изразява своето съчувствие към страдащите и несправедливо ограбените, рисувайки живота на бедните свои „братя” като непрекъснат низ от нещастия и болка, без нито един лъч надежда за по-добър живот. Заглъхва лиричният стон на страданието сред елегичната тишина на цикъла „**Зимни вечери**” на **Христо Смирненски**, изпълнен с красивата поетична изповед на човешките души.